

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 915.

CHICAGO, ILL., 26. MARCA (March 26), 1925.

LETO—VOL. XX.

Upravništvo (Office) 2439 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

SUN YAT SEN.

Sun Yat Sen je oseba, ki jo svetu ni treba še predstaviti. Bil je strah imperialistov vsem dežel, ki tišče s svojo krvniško roko po ozemlju ogromne Kitajske. Vse kar je na Kitajskem nazadnjaškega, protiljudskega, ga je sovražilo. Noben Kitajec ni bil toliko ljubljen in toliko obsovažen kakor dr. Sun Yat Sen. Boril se je za svojo deželo v svoji deželi, zato je moral bežati iz nje. Povrnil se je in vodil borbo naprej. Za seboj je imel tisto kitajsko ljudstvo ki je znalo misliti. Proti sebi je imel vse kapitalistične vlade ki varujejo "svoje interese" na daljnem iztoku, vse kitajske mogotce v reakcionarnem taboru, vso njihovo silo, a kljuboval je vsem in jih ne samo enkrat zbil na tla, ali pa jim je prekrizal načrte.

Sun Yat Sen je pred mnogimi leti na svojem potovanju po Evropi in Ameriki prišel v stike s socialisti in postal sam socialist. Poglobil se je v socialistično literaturo, študiral ekonomske probleme in delavska ter druga gibanja v posameznih deželah, udeleževal se raznih kongresov, sodeloval pri mnogih socialističnih publikacijah, in ta Sun Yat Sen je ustvaril na Kitajskem gibanje za osvoboditev kitajskega ljudstva izpod vlade domačih in tujih mogotcev.

L. 1901 je organiziral napol socialistično stranko, katero je prilagodil idealom kitajskega ljudstva, stremečega po svobodi, in razmeram na Kitajskem.

Po revoluciji l. 1911, ki je strmoglavila starodavno kitajsko monarhijo, je dr. Sun Yat Sen postal provizorični predsednik kitajske republike, — prvi predsednik po prebivalstvu največje republike na svetu. Toda Kitajska tudi pod novo formo vlade ni postala svobodna. Poveljniki raznih kitajskih provinc, ki predstavljajo v svojih teritorijah absolutno moč, so s pomočjo tujih dežel, predvsem Anglije, Zedinjenih držav in Japonske, potlačili deželo v staro sužnost. Sun Yat Sen in njegovi pristaši niso mirovali. Meseca maja l. 1921 je bil izvoljen za predsednika kantonske vlade (južna Kitajska). Vodil je borbo proti krvnikom v Pekingu, ki so predstavljali kitajsko vladu, bil poražen in moral bežati iz dežele, se povrniti in organiziral novo

vojno proti militaristom v Pekingu, katere je končno porazil, ali tudi ta uspeh njegove zmage je zatemnila intrigarska diplomacija v službi bankirjev imperialističnih sil.

Sun Yat Sen in vsi drugi kitajski borci za svobodo so imeli v nevednosti kitajskega ljudstva največjega sovražnika. Dvigali so njegovo zavest in si prizadevali, da ga dvignejo iz močvirja neznanja. To je bila njihova revolucija, kajti ljudstvo se je pričelo v resnici dvigati.

Kitajska kljub mnogim revolucijam ni še svobodna. Najbrž še dolgo ne bo, ker je večina ljudstva duševno še v okovih starih tradicij, ki ovirajo napredek. Toda prve zmage so dobljene. Dinastija je vržena, pozicija evropskega, ameriškega in japonskega imperializma na Kitajskem omajana, in Rusija, pod carjem krotilec vzbujajoče se Kitajske, je danes naklonjena ciljem naprednega, po svobodi stremečega kitajskega ljudstva.

Sun Yat Sen je največji mož v novejši kitajski zgodovini in največji v borbi za svobodo tega toliko stoletij brezpravnega ljudstva.

Propaganda imperialističnih vlad ga je opisovala kot človeka, sanjajočega v Utopijo, katere nikdar ne bo; kot krvnika, kot idealističnega utopista, katerega sanje so v kvar kitajskemu ljudstvu in nevarne miru; in končno ga je proglasila za zaveznika ruskih komunistov. Prošlo leto pa ga je pričela pokopavati. Vsakih par tednov je umrl, ali je bil umorjen, ali je neznan kam izginil.

Sun Yat Sen ni bil utopist. Niti se ni strinjal s taktiko ruskih komunistov. Bil je pristaš demokracije in se boril ranjo z vso silo v njegovi posesti. S sedanjo rusko vladu je bil v prijateljskem razmerju, ker je vedel, da ima iste sovražnike kakor Kitajska, da ji strežejo po življenju iste sile kakor Kitajski. Ob vsaki priliki pa je povdaril, da bo preobrat na Kitajskem plod kitajskih razmer, in da bo nova Kitajska demokratična dežela. V tem oziru je bil Sun Yat Sen socialist do konca.

Ko se je poslavljajal od življenja, je apeliral na pristaše stranke katero je vodil, da naj obratno enotnost in se bore za preobrat, za osvobo-

ditev kitajskega ljudstva v mejah zakonov evolucije.

Dne 12. marca je po več mesecev trajajoči bolezn v Pekingu umrl. Vsa Kitajska, kolikor jo je razumelo kaj da je izgubila z njim, žaluje ob njegovem grobu. Njegova oporoka pa je bila: Borite se naprej, strnjeni v enotne vrste, za pravico in svobodo!

Rojen je bil l. 1862 na Honolulu. Po poklicu je bil zdravnik. Po veroizpovedi kristjan, toda ne kristjan kot razumejo to besedo imperialisti in vsi drugi krvoseji v "krščanskih" deželah ali pobožnjaki Bryanovega tipa.

Na glavo Sun Yat Sena je vlada bivše kitajske monarhije razpisala \$200,000 nagrade. Ni ji bilo treba izplačati te visoke vsote, ker ni dobila njegove glave, a izgubila je svojo.

Sun Yat Sen bo živel v zgodovini Kitajske in v svetovni zgodovini kot eden največjih borcev za svobodo, kot velikan ki je pokazal svojemu ljudstvu pot v bodočnost in ga vodil po nji, kot borec, in kot človek, ki je videl v svojem bližnjemu brata človeka.

"Srbsko-hrvatsko vprašanje".

(Po "Glasu Slobode", Sarajevo.)

Že polnih šest let se vodi borba med hrvatskim in srbskim narodom — kajti to borbo vodijo, izvzemši razredno zavednega socialističnega proletariata, vsi sloji obeh narodov — radi vprašanja notranje državne uredbe. V tej borbi so se z ene in druge strani stavljali taki pogoji, da bi jih ne mogla sprejeti pod nobeno ceno ne ena ne druga stran.

Radi teh nesoglasij smo šli iz enih v druge volitve, iz ene v drugo krizo. Zadnje volitve, ki so se vršile v znamenju terorja, so dale takozvanemu nacionalnemu bloku neznatno večino, ki pa se zaveda, da ne odgovarja niti od daleč njegovim naporom in terorističnim sredstvom, ki jih je vpotrebil za doseg svojega namena.

Izgleda, da spoznanje počasi vendar prodira med ljudstvo. Med strankami opozicije, posebno med Hrvati, se opaža po volitvah večje stremljenje po sporazumu, kajti izkušnje uče, da borba med Srbi in Hrvati vpropašča oboje. Napraviti se ji mora konec v interesu Hrvatov in Srbov, katerim je zgodovina, geografija in etnografija določila živeti skupno življenje.

Nekateri hrvatski listi, ki dosedaj niso bili za skupni sporazum, so pričeli kazati voljo za pomirjenje s Srbi, katere vodi Radikalna stranka. Od te pa pričakujejo, da bo odnehala od svoje vsesrbske politike in storila potrebne korake, da se ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev tudi duhovno izvede. Ako je cena takega ujedinjenja revizija ustave, tedaj naj se jo spremeni tako, da bo odgovarjala potrebam edinstva države in narodnostnim ter pokrajinskim sentimentom.

Zagreški "Jutranji list" piše, da se Radikalna stranka pripravlja spremeniti svojo politiko v tem smislu. Mi pričakujemo, da bo vlada udovoljila tej želji ako je to želja večine hrvatskega ljudstva.

Divjanje elementov.

Človek je porazil že mnogo svojih sovražnikov v naturi, ali jih napravil neškodljive. Ni pa ukrotil še vseh elementov. Potresi mu še razdevajo domove in ubijajo stanovnike v njih. Povodnji in viharji še vedno podirajo vasi in mesta in jemljejo življenja tisočerm ljudem.

Požar dne 18. marca v Tokiju na Japonskem je vpepelil domove, skromni kakor so bili, zgrajeni po potresni katastrofi, 20,000 ljudem. Nalivi v Trujillo, tretjem največjem mestu v Peruju v Južni Ameriki, so povzročili poplavo in napravili prebivalstvu ogromno škodo. Tornado, ki je dne 18. marca divjal v južnem Illinoisu, Indiani in v par drugih državah, je porušil večje število malih mest in 811 ljudi je našlo smrt v razvalinah in v zračnem vrtincu. Nad tri tisoč ljudi je poškodovanih, eni neozdravljivo.

Simpatije vse dežele so se obrnile v kraje nesreče. Veliki listi, governerji in župani so potrkali na usmiljena srca in prispevki so deževali v stotakah in tisočakah, reveži pa so dali kolikor reveži morejo, da pomagajo revežem v od tornada razdejanih krajih. Tuje vlade so poslale ameriški vladi simpatične brzojavke in papež je poslal svoj blagoslov.

Človek je ginjen in plaka nad nesrečo brata, ako jo povzročijo elementi. Čita številke, ki označujejo koliko je mrtvih in ranjenih, koliko je gmotne škode, in čuti, da bi šel tja in objel vse te nesrečne ljudi.

Ne pride mu pa na misel, da je sam hujši uničevalec kot vsi elementi. V teku petih let je vzel življenje milijonom ljudi, uničil ogromna bogatstva, potrošil neizmerno energije, in pogнал cela ljudstva v nepopisljivo bedo. To ni bilo pred enim stoletjem, ne v temnem srednjem veku, ne v barbarski dobi, ampak komaj včeraj, v prosvitljeni dobi viška zapadne civilizacije!

V bližini Fairmonta v West Virginiji se je v rovu št. 41 dogodila eksplozija, ki ni bila v tem letu ne prva ne zadnja v Zed. državah. Nad trideset premogarjev je bilo ubitih. In čudno, kadar ubije človeka v premogovniku, ali pri kakem drugem delu, tudi če jih ubije sto skupaj,—komaj da je to vredno trohico zanimanja. Razen sorodnikov in bližnjih znancev skoro nihče drugi niti ne simpatizira z nesrečniki, ki so umrli kje v globini, nekateri v silnih mukah. Vdove odganjajo od vhoda kompanijski stražniki, a one — kdo bi opisal njihovo gorje! Otroci plakajo, in tisti, ki niso nikogar izgubili, jih tolažijo. In potem preiskava, ki se navadno nikoli ne prične. Bila je samo eksplozija, kakor jo je bilo prej ali slej pričakovati. In ker jo je bilo pričakovati, stvar ni zanimiva. Kdo bi simpatiziral z žrtvami, katerim je usojeno po-

stati žrtve! Komaj da se sempatam pobrigamo misliti, če ne bi bilo dobro odpraviti vzroke, ali jih vsaj omejiti, ki povzročajo eksplozije v premogovnikih. Že to se nam zdi veliko.

Priznanje sovjetske Rusije, ameriška vlada, in ameriški komunisti.

"Radnikovi" uredniki in papige pri "D. S." in drugih podobnih listih so zagnali derviško gonjo proti socialistični stranki. Ta gonja se vrši v glavnem med priseljenim delavstvom, ker nima W. P. med ameriškim delavstvom nikakih pristašev.

Najnovejša laž teh dervišev je, da socialistična stranka nasprotuje priznanju sovjetske vlade od strani ameriške vlade. Resnica je, da je socialistična stranka ves čas vodila propagando proti vsakemu blokiranju Rusije, bilo to ekonomsko ali diplomatično. Socialistična stranka ima za rusko revolucijo v resnici velike zasluge; tisti v Ameriki, ki se danes nazivajo za "komuniste" (in to večinoma ravno tako po krivici kakor se Rockefeller in Gary nazivata za kristjana) nimajo za Rusijo nikakih zaslug, ker so se ji prislinili radi osebnih interesov ali pa radi pustolovstva. Delavcem, ki jim slede, so prepovedali čitati vse kar bi utegnilo novim papežem škodovati. Resnica jim je "buržvazni predsodek", ravno tako svoboda govora, tiska itd.

Med ameriški kapitalisti je že več let močno gibanje za priznanje ruske sovjetske vlade, medtem ko druga skupina kapitalistov nasprotuje priznanju. Politika zavednega kapitalističnega sloja, ki jo je vodil do 4. marca državni tajnik Hughes, je nasprotna priznanju sovjetske vlade ne radi vprašanj kot so svoboda govora itd., ampak radi čisto ekonomskih vprašanj.

V Ameriko je prišel Rafael Abramovič, kateremu ne more noben pošten komunist predbacivati, da nima zaslug za rusko revolucijo, ali da ni trpel pod carizmom kot so trpeli drugi revolucionarji. Kljub temu so ameriški komunisti zagnali krik, da je izdajalec, da je plačanec v službi kapitalističnih interesov, da skuša vplivati na ameriško vlado da ne bi priznala sovjetske Rusije itd. Način, potem katerega se ameriški "komunisti" bore proti "izdajalcem", je smešen, — smešen radi tega, ker bi človek skoro dobil utis kakor da je ohranitev Rusije odvisna od milostnega priznanja kapitalistične ameriške vlade. Taktika polomljene W. P. ne dela časti moskovski internacionali in še manj sovjetskemu režimu, kajti stvari ki jih W. P. uganja so postale notorično otročje.

Datumi konvencij članstva socialistične stranke.

Konvencije članstva socialistične stranke se bodo vršile na sledeče dneve: Cleveland, dne 30.—31. maja; Minneapolis, 6.—7. junija; Los Angeles, 25.—26. julija; San Francisco, 1.—2. avgusta; Chicago, 30.—31. avgusta; New York, 19.—20. septembra.

Datum za konvencijo v Oklahoma City še ni določen.

ANGELO CERKVENIK:

SKOZI MEGLO

(Nadaljevanje.)

Vroč pot ga je oblił, ponujeno mu roko je zgrabil in glas se mu je tresel strastnopolotno, ko je hitel zatrjevati ji:

"Da, da ali hočete danes odpeljati se? Glejte, porečem, da sem ugotovil, da je bilo vaše življenje tukaj-le naravnost vzorno nraavstveno, da kratkomalo nismo imeli nikakega pravega povoda prijeti vas ali celo držati vas tukaj zaprto! Da, če hočete, seveda . . . ali hočete, ali hočete . . . povejte, prosim!"

"Seveda, gospod Mayerhoffer, razumem, če bom sedaj v tem trenutku postala zopet vlačuga, seveda, v tem slučaju mi bote dali spričevalo neoporekljive in vzorne nraavstvenosti! Fej!"

V obraz mu je pljunila in mu izzivajoče gledala v oči!

"Vlačuga, jaz vam že pokažem!"

Presedela je v zaporu dva meseca. Potom so jo pa prignali v domovinsko občino, kjer so poznali vsi njen življenjepis. Domači časopisi so pograbili priliko in glodali njeno nemoralo, kakor sardele telo utopljenca. Vse potankosti so opisali, celo stvari o katerih se ji nikdar niti sanjalo ni. Prvo noč je prespala v občinskem zaporu.

Ves večer so vaščani kričali okoli hiše, vsi so jo hoteli videti.

Drugi dan zjutraj so jo izpustili.

Obrnila se je proti Trstu; tam jo je pričakoval Ladavac.

Nameravala je nastopiti svojo novo pot, v tistem trenutku pa jo je ustavil gospod župnik, lep in močan mož, sivih las, star že čez šestdeset let.

"Olga, jo je nagovoril, pojdi z menoj v župnišče, marsikaj ti moram povedati!"

Nerada je šla. Čudno, si je mislila, da se ne sramuje. Župnik pa se je znal zavarovati. Vsa vas je vedela, da bo župnik skušal spraviti Olgo na pravo pot, da bo skušal pripeljati zgubljenovo ovco v hlev. Sleherni vaščan je bil o tem natanko poučen, kajti župniku bi bilo silno neljubo, če bi si kdo mislil, da hodi z njo sebi v zabavo, ali mogoče zato, ker jo ne smatra za grešnico. Velika grešnica je bila pred Bogom in pred ljudmi.

Peljal jo je v svojo sobo . . .

"Semkaj sedi, Olga, semkaj bliže, bliže! Ne boj se!

Sedel je na blazinjaku ter ji pokazal prostor poleg sebe. Vsedla se je daleč od njega. Približal se ji je in jo narahlo prijel za roko. Izmaknila mu je roko ter se mu pomilovalno nasmehnila.

"Hudo te je to grdo življenje pohujšalo!

V sožalju svojega dušnega pastirja vidiš zle namené . . ."

"Ne maram prav nikakega sožalja!"

"Ne, deklica moja, nikar ne govori tako! Strašno prevzetne so tvoje misli in nič dobrega ne bodo obrodile!"

Nehajte rajši, gospod župnik! Kaj ste mi hoteli zaupati?"

"Saj ti že pripovedujem! Vidiš, ne hotel bi, da bi končala, kakor je končal tvoj ubogi oče!"

"Ali je moj oče umrl?"

"Ni umrl, žalostno je poginil! Žalostno, brez svetih zakramentov in brez kesanja! V zaporu je poginil, ker je kradel."

Težkega bremena se je rešila, kajti njen oče ji je bil brema, kakor živ črv v njenem telesu, ki neprenehoma vrta po kosteh in po možganih. Sicer ni nikdar mnogo mislila na očeta, kakor ne mislijo sušičavi ljudje mnogo na šušico, a občutijo vendar-le temno in v meglenih obrisih strahoto svoje bolezn. Ni mislila, a na njej je ležalo, kakor težka roka, ki ji ni dala svobode gibanja in delovanja.

"Da bi ne doživela tako žalostnega konca, je nadaljeval župnik, kajti škoda bi te bilo, deklica! V lepem telesu mora prebivati tudi lepa duša!"

Pobožal jo je po glavi.

Stresla je glavo, kakor da bi bil padel nanjo kup mrčesa.

Rdeč je postal župnikov obraz in grozeč je bil njegov glas:

"Varuj se, deklica, kajti Bog te bo kaznoval!"

"Zakaj me bo kaznoval, saj ga nisem prosila ne življenja, ne radosti, in trpljenja tudi ne!"

"Tvoje besede so utelešeni hudobni duh, deklica!"

"Ah, g. župnik, ne igrajte te grde komedije pred menoj! Prevečkrat je že marsikateri župnik poskušal onečastiti s svojo svetostjo kako nesrečno žensko! V to past me ne bote vjeli. Če bi bili mož, kakor se spodobi, tedaj bi nastopili bolj odkrito in bolj samozavestno! Rekli bi na primer: "Vlačuga si, kaj bi se dolgo pregovarjala! Lepo dekle si tudi! Ugajaš mi! Priložnost pa je tako redka! Rekli bi mogoče še: "Župniki so pri takih dekletih bolj redki gostje, in tako stari župniki še celo!"

Tako je rekla ter ga veselo pogledala.

Župniku pa je zaplula stara kri z mladeniškim ognjem po oledenelih žilah . . . usta so se mu kar sama smehljala, oči so mu kar same žarele.

"Kako hitro spoznaš človeka, Olga, kakšna bistra glavica si!"

"Ah, kaj! Saj vsak svinjski pastir razlikuje svinjo in ovco!"

"Ha-ha-ha, kako si duhovita, dušica moja!"

Roki je stegnil proti njej; po sili je hotel objeti jo.

"Daj, lovi me malo, da se boš še bolj razgrel!"

Skakala je okoli mize, on pa je letal za njo. Divje dirjajoč se je podila okoli postelje, on pa ves upehan za njo.

Tedaj pa se je nanagloma ustavila, pogledala ga s prodirljivim pogledom in mu dejala:

"Zapomni si! Če se me dotakneš, bo že čez eno uro govorila o naju dveh vsa vas! Vem, malokdo mi bo verjel, toda beseda zasajena enkrat v zemljo vselej vzklije. Strašna je njena moč, leta in leta leži zakopana, tedaj pa nena doma vzraste . . . Gorje tedaj . . .! Zapomni si!"

"Olga, Olga, prosim te ne bodi tako okrutna . . . usmili se me!"

"Hotela sem ti le dokazati, da sem jaz, vlačuga in hčerka tatu boljša kot ti, ki si Kristusov namestnik, hotela sem ti le dokazati, da poznam vsako svinjo že od daleč po gobcu. Že tisti trenutek, ko si stopil k meni sem vedela, kaj hočeš."

Ni vedela, le mislila je, da je vedela.

"Olga, Olga, kako okrutno se šališ!"

Pokleknil je k naslonjaču in je jokal . . .

Ostuden in odvrten ji je bil ta starec, ta jokajoči starec s sivo glavo . . . roke njegove so krčevito grabile rob blaziniaka . . . žile na rokah so se tresle . . . Olga je bila vsa razgreta in lasje so se ji raztresli na vse strani . . . lica so ji gorela . . . Pljunila je na ostudnega starca ter odšla.

Skozi vas je stopala s povzdignjeno glavo. Pot jo je peljala mimo graščine.

Tam jo je čakal knez; ravno tak je bil kakor pred leti. Niti za las se ni spremenil. Porogljivo jo je pozdravil:

"Pozdravljena, so te prignali, kaj?! Saj sem rekel že pred letom, da se v življenje ne povrneš nikdar več!"

"Pa sem se vendar-le povrnila, pasjelepi knez, povrnila sem se in sem zmagovalka v tem življenju, zapomnite si, knez!"

Spoznal je po njenem glasu, da ne laže, da govori resnico. Velika žalost ga je prevzela in velika jeza. Zmagovalka, je tiho šepetal, zmagovalka; ali sem jo zato izobčil iz družbe? Ubiti bi jo moral . . . ubiti . . . ali bi jo? Pogledal je okoli sebe. Nikjer ni bilo nikogar videti. Po glavi bi jo udaril, si je mislil, in pokončal bi to golazen, ta lepi mrčes!

"Pasjeglavec, o čem premišljuješ?"

Po naravnem nagibu je občutila, da mu je gorečo iglo zabodla v možgane . . . in komaj se je dodobra zavedla te misli, že je knez zavihtel palico . . . S strašno hitrostjo je padla proti njeni glavi, toda v tistem hipu je Olga odskočila in knez je telebnil na tla. Spotaknil se je bil namreč ob nogo, ki mu jo je bila podstavila

Olga. Hotel se je dvigniti . . . čelo mu je krvavelo.

Videla in razumela je njegov pogled ter v enem samem kratkem trenutku premislila, kaj more in kaj bo napravila: Bežati? V trenutku je vjame. Kričati? Nikjer žive duše!

Iztrgala mu je iz roke palico in ga udarila s tako izredno silo kakršne ni nikdar občutila v svojem življenju, nikdar prej in nikdar pozneje.

Iz glave so se mu pocedili možgani. Zasmradilo je zrak. Pogledala je te možgane: črni in gnili so bili. Dolgo je tekla, dokler ni onemogla obležala na sredi bele ceste.

Neki voznik jo je položil v travo poleg ceste. Jasno je videla, kaj se godi ž njo, vedela je, da jo nekdo prenaša, ni pa mogla odpreti ust. Kakor da bi bila v tistem strašnem trenutku, ko je ubila kneza, zajela moč, ki se je kopičila ure in ure, leta in leta v njej, kakor da bi si bila v tistem hipu izposodila tudi moč svoje bodočnosti!

Izmučena in utrujena je ležala; vse je videla, vse je pojmovala, celo silneje je mislila, kakor ponavadi. Jasneje je spoznavala, kakor druge dneve in druge ure, toda dvigniti se ni mogla.

Tako je ležala ure in ure: živa duša v mrtvem telesu.

Dalje prihodnjič.

Radič se odrekel republike in Moskve.

(“Radničke Novine”, Beograd.)

Na seji Hrvatskega narodnega zastopstva, ki se je vršila dne 4. marca, je bilo zaključeno, da se odobri sporazumna platforma Bloka Narodnega Sporazuma in Seljačke Demokracije. Na podlagi te platforme sporazuma so se Radičevci odrekli republike in osvojili monarhijo “angleškega tipa”; odrekli so se tretje internacionale in priznali privatno svojino kot temelj današnje družbene uredbe; odrekli so se federativnega ujedinjenja države in pristali na samouprave, kakršne obstoje v Angliji.

Ako Radičeva stranka te svoje najnovejše orientacije v kratkem po svojem običaju ne spremeni, bo najbolj zadela Moskvo in naše “komuniste”, ki so vso svojo nado polagali na “sodruge” Radiča in na njegovo stranko. Z njegovo pomočjo so nameravali stvoriti sovjetsko republiko v Jugoslaviji in na Balkanu in osvoboditi “potlačene” narode. Sedaj se jim je ta poslednja nada, dasi iluzorna, izjalovila in bodo morali iskati druga pota za svojo avanturistično politiko.

ADAMI PRED ADAMOM

Pogled v prazgodovinske dobe človeka.

Predaval Ivan Molek v klubu št. 1 J. S. Z. v Chicagu, Ill., dne 27. februarja 1925.

Predgovor.

Ko sem pred enim letom pod avspicijami kluba št. 1 predaval o pričah organične evolucije, sem že takrat omenil, da je treba dolge verige predavanj, predno je mogoče predočiti primeroma podrobnejšo sliko o vseh predmetih in vprašanjih, katere sem bil v “Pričah” samo površno prebrskal. Polje je ogromno, a vsaka bilka na tem polju splošnega razvoja vsega, kar je, je zanimiva.

Populizirati moderno vedo, to je, narediti jo poljudno in dostopno delavcem, je težka, dasi jako hvaležna naloga. Od nas amaterjev, ki nismo specialisti v tej ali oni veji na velikem in danes že precej kompliciranem drevesu pozitivne znanosti, ki se ukvarjamo z različnimi deli za vsakdanji kruh in porabljammo le prosti čas, da poslušamo predavanja strokovnjakov in se poglobimo v knjige, morete pač zahtevati le nekaj splošen pregled. A tudi to je boljše kot nič. Najmanjša drobtina, najmanjši prašek resnice je boljši kakor cela gora zmot in laži.

Delavci, ki smo ukaželjni in iščemo resnico, ne smemo čakati, da nam kdo prinese znanje na krožniku. Znanstveniki, strokovnjaki delajo v svojih krogih in se ne brigajo, kdo posluša njihova predavanja, čita njihove knjige in preizkuša, oziroma se poslužuje njihovih odkritij in dognanj. Vse to moramo sami poiskati in sami si raztolmačiti. Znanost, kar je je do danes, je vsa tukaj; vsa nam je na razpolago. Veda ne gre mimo nas — mi gremo mimo nje, če se ne brigamo zanjo.

Klub št. 1 je torej storil velevažen korak, ko je začel populizirati moderno vedo med našim delavskim občinstvom. Začetek je kajpada skromen. Dokler nimamo v svoji sredi izšolanih specialistov, se morate zadovoljiti z nami, samouki, ki vam moremo postreči le s splošnimi pregledi, samo s tem, kar smo sami pobrali iz knjig in iz ust boljših predavateljev. Ali tudi ta začetek, naj bo še tako skromen, je dober. Predhodnik je naše delavske univerze, poljudne in svobodne univerze, do katere delavci morajo priti, če se hočejo emancipirati od šole, v kateri se na žalost in sramoto zlorablja in potvarjajo tudi znanstvene resnice za ekonomsko izkoriščanje.

Predmet mojega nocojšnjega predavanja je “Človek v prazgodovinskih dobah”. Izčrpal sem to predavanje iz sledečih virov:

Henry Fairfield Osborn: "Men of the Old Stone Age."

H. G. Wells: "The Outline of History."

Sir John Lubbock: "Prehistoric Times."

Lillian Eichiler: "The Customs of Man-kind."

I.

Starost človeštva.

Koliko časa je človek na svetu?

Ako verjamemo bibliji, bomo rekli: okrog 6000 let. Ta starost — oziroma 4000 let pred Kristom in kolikor je bilo po Kristu — je veljala dolga stoletja po vsem krščanskem svetu. Prvi človek je bil Adam in vsi ljudje so njegovi potomci. To so verjeli naši očetje in verjeli smo tudi mi, ko smo bili še bosopetniki.

Toda vsi ljudje niso nikdar imeli ene same vere. Kolikor je bilo ver toliko je bilo Adamov. Vsak barbarski narod je imel svojega Adama, samo da ga je nazival drugače. Vsako ljudstvo je verjelo, da je bilo prvo na svetu in njegov kraj da je bil središče sveta. Celo peruvanski Indijanci so verjeli, da je njihova dežela ravno na sredi zemlje, kamor solnce najlepše sveti.

Nihče ne ve, kakšnega Adama so imeli naši pradedje Sloveni, dokler so še imeli svojo pagansko vero, a vsekakor so si zamislili prvega človeka, ki je bil njihovega rodu. Pred malo več ko tisoč leti so pa Sloveni — hočeš, nočeš, moraš — sprejeli vero v hebrejskega Adama, njegovo Evo in tisto proketo kačo. Na ta način je ves krščanski svet osvojil pravljico starih hebrejskih pesnikov o ustvarjenju sveta in človeka ter jo imel dolgo časa za sveto resnico.

Prišla pa je znanost, ki ne verjame vsaki trditvi, čeprav je zapisana v takozvanih svetih bukvah. Znanost zahteva za vsako stvar znanstven dokaz. In ko je moderna veđa pogledala v misterij onkraj zapisane zgodovine človeka, je odkrila pred hebrejskim Adamom dolgo dobo, v kateri so davno pred Adamom živeli na zemlji razni drugi Adami. Ta doba, ki se imenuje prazgodovinska ali predhistorična doba, je tako dolga, da se nam zdi vse to, kar pripovedujejo svete bukve o Adamu, kakor da je bilo šele včeraj. Šesttisoč let v življenju človeštva je komaj en dan. Izkratka človek je veliko starejši.

O veliki starosti človeka in njegovem prirodnem življenju so slutili že grški filozofi v starem veku in od teh inspirirani rimski misleci. Rimski pesnik Lukrecij, ki je bil rojen l. 95 pr. Kr., opisuje zelo lepo v pesmi "De Rerum Natura" življenje primitivnega človeka: njegovo močno postavo, nepoznanje kmetijstva, kako je užival le sadež in meso, stanoval je v podzemskih votlinah, kako je odkril ogenj in iznašel obleko, lovil in pobijal divje živali z gorjačo in kamenom in kako je končno začel gra-

diti kočje in postal mehkejši pod vplivom družinskega življenja.

Vse to so resnične faze v prazgodovinskem razvoju človeka. Nekateri grški misleci so že v petem stoletju pr. Kr. naleteli na približno pravo sled, ko so špekulirali o postanku in zgodovini človeštva. Gotovo bi bila grška naravoslovna šola, na katero ni mitologija prav nič vplivala, odkrila vsa fakta in znanost bi bila danes 2000 let na boljsem, če ne bi bilo prišlo krščanstvo s svojo hebrejsko bajko o ustvarjenju in Adamu ter potlačilo vsako misel, ki je bila protivna bibličnemu naziranju.

Misel je bila potlačena, a ni bila mrtva. Oživel je zopet v 16. in 17. stoletju, ne toliko iz prejšnjih virov kolikor iz pravkar vstajajoče znanosti primerjalne anatomije. Medicinci ki so raztelesovali živali in človeka, so videli, da ni nobene razlike v organskem sestavu telesa višjih sesalcev in človeškega telesa. Portugalec Filippo Pigafetta je že l. 1597, resno namignil, da velika podobnost med šimpanzom in ostalimi človeškimi (antropoidičnimi) opicami ter človekom ni slučajna, pač pa mora izvirati iz davnega sorodstva.

Francoski učenjak Buffon je leta 1749. zapisal tole: "Prva resnica, ki se nam pokaže, če resno proučujemo naravo, je, da je človek v vsakem materijalnem oziru najbolj razvita žival. Ta resnica je morda za človeka poniževalna, ampak resnica je kljub temu in ostane." To so bile zelo predrzne besede za tiste čase, toda Buffon je vztrajal pri teh besedah. — Drugi francoski evolucijonar Lamarck je pa leta 1809. naravnost izjavil, da je človek izšel iz človeških opic. Lamarck je polagal veliko važnost na anatomično podobnost med človekom in opico, na pokončno postavo človeških opic in pa na dejstvo, da otroci najprej hodijo po štirih in šele potem po dveh, s čemur ponove razvoj svojih prednikov. Lamarck si je zamislil razvoj človeka takole: Pleme najrazvitejših četveronožnih opic se polagoma privadi hoditi po dveh in s tem osvobodi roki, ki jih nato rabi za delo in boj. Istočasno da pokončna hrbtnica in glava mogočen zamah razvoju možganov in sposobnostim mišljenja. To pleme sčasoma premaga ostale živali in se razširi po vsem svetu; prilagodi se vsem podnebjem in pogojem življenja, začne socialno organizacijo, dobi dar jezika in občevanja ter postane vladar sveta.

Mnoge Lamarckove teorije so bile pozneje ovržene, ampak njegova glavna ideja, da se je človek polagoma razvil iz sebi najbližnjih nižjih bitij, je ostala nepobita.

(Dalje prihodnjič.)

Ali ste iz vaše naselbine že odposlali naročila za prvomajsko in slavnostno izdajo "Proletarca"? Ako ne, poskrbite, da ga pošljete čim prej.

Šest mesecev v Jugoslaviji.

Jože Mentony.

Povprečen Slovenec, ki je že več let v tej deželi, si predstavlja današnjo kombinacijo, znano pod imenom Jugoslavija, uradno pa "Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev", za čisto drugačno kot je v resnici. Jugoslavija je balkanska dežela, v kateri se dotikata zapad in orient, dve kulturi, dvoje tradicij, prebivalstvo dveh šol, preje deljeno na pet samostojno upravljanih dežel, oziroma držav.

Tisti naši ameriški rojaki, ki so čutili zastavljanje našega naroda v bivši Avstro-Ogrski, so bili preveč navdušeni za novo državo, v kateri je zavladal "troimeni narod". Tudi jaz sem bil med njimi.

Ko pa pride človek po odsotnosti dolgih let tja, se razočara, četudi le momentalno. Kajti slika mu postane počasi zopet umljiva in znana. Znana dežela, znani ljudje, stari običaji, kapelice, križi na razpotjih, cerkvice v dolinah in na gričih, bele ceste — vse skoro tako kakor je bilo. Le elektrika je prodrla že daleč in danes razsvetljuje celo križe in kapelice na vasi.

Ko je prišel naš človek pred dvema desetletji ali prej v Ameriko, je opazoval, kako čudovito rastejo mesta. Videl je, kako so se umaknili konji in napravili prostor avtomobilom, katerih je danes na ameriških cestah stotisoče vsako uro v dnevu. Moderne stavbe, velikanske tovarne, ene kakor palače, vse prepreženo s telefonom, moderne železnice, cestne železnice od mesta do mesta, od vasi do vasi, vse to je videl v Ameriki in pri tem se je njegov spomin oddaljil od domovine z njenimi vsakdanjimi idilami.

Po dolgih letih se vsedeš na ladjo in se odpelješ v novo Jugoslavijo, v deželo, ki je po naravnih zakladih in rodovitnosti zemlje ena najbogatejših v Evropi. Izstopiš na postaji kje v Sloveniji ali na Hrvaškem, pa se ti zdi, da je vse tako kakor je bilo. Mogoče še slabše. V Srbiji, v Bosni in Makedoniji ni sprememb, razen tistih ki jih je napravila vojna. V Belgradu se mnogo prenavlja, kajti danes je Belgrad glavno mesto države, ki ima nad dvanajst milijonov prebivalcev.

A Jugoslavija ni Kitajska, kjer bi se ljudje samo prepirali in se trdo držali tisočletja starih navad. V Jugoslavijo prodira modernizem v najširšem pomenu besede. Zdi se ti, kakor da v nji kolobari današnja moderna industrialna doba z ostanki iz srednjega veka. Po cestah in ulicah mest švigajo avtomobili, niti od daleč v taki množini kakor v Detroitu, v Chicagu, Denverju itd., ampak vendarle precej za razmere v kakršnih živi prebivalstvo v današnji Jugoslaviji. Miljone ameriških delavcev in farmerjev ima svoje avtomobile. Ne tam. Gledaš in opazuješ: v njih sede nališpane dame, kakor jih najdeš v Ameriki celo med delavskimi sloji. Tam se lišpa v resnici samo gospoda. Poleg dam sede gospodje, kavalirji, ponosni in vzvišeni, spredaj pa so paradno oblečeni šoferji, sve-ti si svoje "visoke" pozicije. Ti avtomobili imajo strehe večinoma zganjene, kakor preje kočije, da ljudje lahko vidijo gospodo v njih. Kakšne avtomobile imajo? Nekaj dobrih in elegantnih, mnogo tudi takih, ki so sorodni detroitskemu Fordu. Pa četudi sedi ta naša gospoda v starinskemu Fordu, gleda vseeno prezirljivo na pešce ali na starinsko konjsko vprego. S pomilovanjem gleda šofer na kmetiča, ki poganja vole, ali celo krave, kajti krave se tam še sedaj vporablja kot vprežno živino, četudi ne v veliki meri.

Videli boste na ulicah tovrstne avtomobile, na drugem kraju pa voziček, ki ga vlečejo osli.

Promet na cestah in ulicah je podoben ameriške-mu pred dvajsetimi leti.

Po mestih in tudi mnogih vaseh imajo električno razsvetljava, ki seže v hleve in druge kote kmečkih stanovanj. Elektranarne so last občin, ene pa lastujejo posamezniki in delniške družbe. Električno proizvajajo večinoma z vodnimi silami. Nekatere hiše po vaseh se dobro razsvetljene z električnimi žarnicami, posebno gostilne. Gostilen pa je v Sloveniji mnogo — mislim da pride na vsakih sto duš ena. Za žejne je torej "dobro preskrbljeno". Ob večerih in nedeljah se čuje iz vseh vrišč, petje, smeh, hreščanje harmonike in včasih — tepež.

Ne smete misliti, da so ceste po vaseh razsvetljene. Tako daleč v Sloveniji še niso. Drugače je s kapelicami. Te imajo do dvajset električnih žarnic, ki svetijo v večjo čast in slavo božjo. Pota pa so v oblačnih nočeh temna, in če nisi čisto domač, boš našel kakor nalahč vsako lužo in brodil po blatu. Primeri se ti lahko, da zaideš tudi v gnojnico in boš v nji do kolena. To ni prijetna kopelj in tudi župnik Knaip jo ni priporočal. Za kinčanje kapelic, križev in podobnih znamenj se vodi velika briga. V Sloveniji jih je vse polno. Ob cestah, na križpotih in v sredi vasi je gotovo kako "znamenje". Večinoma so last posameznikov, kapelica v sredi vasi pa je komunalna last. Marijine družbe posebno skrbijo za zaljšanje znamenj in svetih podob. Boljše hiše imajo svoje kapelice; bajte se morajo zadovoljiti z razpelom ali kakim svetnikom. V gostilniških sobah, kjer se največ priduša in kvanta, tudi ne manjka razpela in svetih podob. Za nameček visi na steni tudi slika kralja Aleksandra.

Ljudje hodijo ob nedeljah in praznikih pridno k službi božji in poslušati pridige, ki imajo danes še bolj političen značaj kot nekdanj. Duhovniki rohne proti framasonom in strankam, s katerimi je klerikalna v boju. In v boju je tudi s-srbskimi strankami radi vprašanja avtonomije, iz česar se je razvilo še narodnostno hujskanje, tu proti Srbom, tam zopet proti klerikalnim Slovincem.

Naprednjaki so od klerikalcev razglašeni za sovražnike svete vere. V resnici pa brezvercev v pravem pomenu besede, izvzemši nekaj intelektualcev, sploh ni. Vsi verujejo "da je Bog", vsi otroci so krščeni, pogrebi so cerkveni, stariši uče otroke raznih molitvic, in od časa do časa gredo tudi "naprednjaki" v cerkve in k spovedi. V tem oziru je tako kakor je bilo. V politiki je bila narodno napredna stranka protiklerikalna; a naprednjaki so hodili skoro ravno tako pogosto v cerkev kakor dr. Sušteršič in drugi klerikalni politiki. Prišel sem v dotiko z ljudmi naprednih struj, ki čitajo samo napredno novinstvo (jaz nisem videl v tem novinstvu ničesar naprednega). Križajo se pred jedjo in po jedi kakor v "nazadajaških" družinah. Taka je slovenska "napredna" inteligenca. Dasi v boju s klerikalci, odgajajo svoje otroke v verskem duhu. Kljub temu smatra Koroščeva stranka to slovensko "naprednjaštvo" za nevarno katoliški cerkvi. Taki so pristaši Radikalne stranke, Demokratske in drugih neklerikalnih meščanskih strank; "napredni" Orjunaši in Sokoli niso nič boljši kot ostali. Kmet pa je seveda klerikalen do mozga. Vzrok njegovi zaostalosti je največ takozvana inteligenca, ker se je odtujila ljudstvu. V gostilnah, restavracijah, kolodvorih in celo v cerkvah ima frakarstvo svoje posebne prostore. Ta namišljena škricarija je v Jugoslaviji tako beraško plačana, da en cestni pometlač v ameriških mestih za-

služi v enem tednu več kot pa kraljevski činovnik v Jugoslaviji ves mesec. Pa se vendar smatra za nekaj vzvišenega, četudi je samo trgovski pomočnik; ta "gospoda" noče med ljudstvo. "Gospod" se ne more ponižati, da bi kramljal z navadnimi ljudmi. Demokracije v tem oziru tam ni. Izjema so le nekateri ljudskošolski učitelji. Občina, ki je tako srečna da ima takega učitelja, ima razumnejše stanovništvo in klerikalna gnezda niso tako utrjena v njih. Kjer pa je tudi učitelj lakaj župnika, je le kolesce v mašini klerikalne propagande.

Zadnje čase so začeli izobraženejši ljudje, med njimi tudi vseučiliški profesorji in drugi strokovnjaki in znanstveniki, prirejati predavanja za ljudstvo, ki jih rado poseča. Tema teh predavanj je včasih previsoka in predavatelj ne pogodi vselej poljudnega jezika, da bi ga udeleženci umeli; vendar pa so ta predavanja za ljudsko vzgojo velike važnosti.

(Dalje prihodnjic.)

E. V. Debs in "Delavski obrambni odbor".

E. V. Debs je poslal strankinemu časopisju izjavo, v kateri pojasnjuje svoje stališče z ozirom na njegove boje za osvoboditev političnih jetnikov in proti persekucijam radi prepričanja. The Labor Defense Council je komunistična ustanova, katere namen je zbirati sredstva za obrambo članov W. P. pred sodišči; ustanovljena je bila v glavnem radi Fosterja in Ruthenberga, ki sta bila aretirana na znani michiganski podzemski konvenciji in bila potem obtožena kršitve michiganske antisindikalističnega zakona. Komunisti so takrat organizirali veliko kampanjo za zbiranje sredstev, in v ta namen so prosili mnoge delavske voditelje nekomuniste, da bi privolili biti na pismih označeni kot člani Delavskega obrambnega odbora. Vprašali so tudi Debsa, in on jim je radevolje dovolil rabiti njegovo ime; ugodil je tudi njihovi želji, da naj postane podpredsednik odbora. Upravljanje financ in vse drugo delo so vršili in vrše člani W. P. Ker so komunisti izrabljali Debovo dobrohotnost, in ga ali blatili ali pa trdili da je on socialist samo po imenu, po prepričanju pa je s komunisti, je Debs podal sledečo izjavo.

"Mnogokrat sem bil že opozorjen na zadevo, tika joča se Delavskega obrambnega odbora (The Labor Defense Council), ki zahteva nekoliko pojasnila.

Ta odbor je bil organiziran, da oskrbi obrambo komunistom, ki so bili preganjani na podlagi takomenovanih antisindikalističnih zakonov radi svojega delovanja v delavskem gibanju; namen te obrambe je, da se jim ohrani svoboda govora, zborovanja in druge civilne svobodščine v Zd. državah. Radevolje sem temu odboru dovolil rabiti moje ime pri njegovi kampanji za zbiranje sredstev in pristal sem tudi, da so me imenovali za podpredsednika odbora. To sem storil ne toliko radi Fosterja, Ruthenberga, Minorja in drugih kot oseb, ampak radi tega da jim pomagam v njihovem boju za državljanske pravice. Ta boj je tudi moj boj. Kadar je kdo napaden na tem polju, sem njegov branilec, za kar ne maram nobenega priznanja, kajti braniti jih je moja dolžnost. Ne briga me, h kateri uniji prizadeti pripada, niti ne, dali spada sploh v kakšno unijo. Neglede, da so komunisti kot stranka odrekli vsako sodelovanje pri delu da se me osvobodijo iz ječe, jaz sem z njimi kot bi bil z vsa-

kimi, kadar so v boju za svobodo govora; storil bom vse kar je v moji moči da se jih obvaruje zapora.

Stvar, ki zahteva v tej zadevi pojasnila je ta: nekateri brezvestni komunistični propagandisti rabijo moje stike z delavskim obrambnim odborom kot sredstvo za diskreditiranje socialistične stranke, češ, da sem jaz socialist samo po imenu, v resnici pa sem s komunisti. Ta način propagande odgovarja njihovi "podzemski" metodi. Zdi se mi nepotrebno zanikati tako idiotično laž, ampak nekateri sodrugji insistirajo da naj to storim in storil sem to le na njihovo željo.

Trditve, da sem s komunisti in proti socialistom, je sorodna drugim falsifikacijam proti naši stranki, objavljene v komunističnem časopisju, na katere sem bil opozorjen, toda sem jih ignoriral ker niso vredne drugega. Te vrste propaganda bo ugonobila sama sebe in ne rabi od moje strani nikake pomoči.

Ako vam bo kak komunist pripovedoval da sem z njimi še v čem drugim kot v njihovem boju za svobodo govora in druge državljanske pravice, obrnite mu hrbet in pustite takega vulgarnega falsifikatorja samega.

Eugene V. Debs.

"Glas Svobode" hoče pisati v prilog delavstva.

"Glas Svobode" z dne 23. marca je ponatisnil članek iz "Proletarca" o premembi lastnikov tiskarne in lista "Glas Svobode". To je v redu, le da je v ponatisku vse polno tiskovnih napak in nekaj besed izpuščenih.

V "Proletarcu" so bila navedena dejstva, ki bi jih moral objaviti "Glas Svobode" sam, ne pa čakati, da se kak drug list spomni tudi na objavljanje novic ki so res novice.

Odstavek, citiran iz rubrike "Brez naslova" v "Proletarcu" je tudi popačen.

"Glas Svobode" pravi, da mu hoče "Proletarec", oziroma Zajec, prepovedati "pisati v prilog delavstva." A. H. S., pisec komentarja v "G. S.", pravi, da mu tega ne more prepovedati noben namišljen diktator v stranki. Tega tudi nihče ne poskuša.

O takih delavskih listih je bilo precej razprave na zadnji izredni konvenciji soc. stranke. Svoječasno je izhajalo več angleških publikacij, ki so direktno agitirale za socialistično stranko in se širile med delavstvom kot socialistični listi. Toda stranka ni imela nad njimi nobene kontrole. V kritičnem momentu so ti listi obrnili stranki hrbet, ker se jim ni več izplačalo agitirati zanjo, ali pa je postala agitacija za socializem nevarna.

"Radikalizem" "Glas Svobode" se ne more primerjati radikalizmu listov kot je bil npr. "Appeal to Reason" in drugim podobnim radikalnim listom v privatni posesti. Radikalizem "Glas Svobode" je poslednja leta v tem, da priobči sempatam kako zablavljo zoper kapitaliste, in to smatra za pisanje v prilog delavstva.

"Glas Svobode", oziroma njegovi sedanji lastniki, se jeze na "Proletarca" po nepotrebem. Prvič zato ker jim ne bo to nič pomagalo, drugič ker imamo socialisti o "pisanju za delavce" v takih listih svoja mnenja, ki jih bomo tudi v bodoče glasno izražali.

Neumnost je zlata jama za tiste ki znajo kopati v njej.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

V nedeljo 29. marca v Pittsburgh, Pa.

V nedeljo 29. marca je za slovensko in drugo jugoslovansko socialistično delavstvo v zapadni Pennsylvaniji važen dan. V nedeljo 29. marca se bo vršila IX. konferenca soc. klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ. v zapadni Pennsylvaniji. Pričela se bo ob 10. dopoldne v Kranjskem slovenskem domu na Butler in 57. cesti. Vzemite Butler karo na Liberty Ave. (tik poleg postaje Union).

Radi obširnega dnevnega reda, ki ga bo imela ta konferenca, naj zastopniki in drugi udeleženci skrbе, da pridejo v dvorano ob določenem času.

Razen zastopnikov klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ. ter članstva JSZ. so nam tudi simpatičarji socialističnega gibanja dobrodošli. Te vabimo posebno iz tistih naselbin, v katerih še ni socialističnih klubov, da podajo zborovalcem sliko o možnosti za ustanovitev kluba in da se pouče o delu Konference.

Poročilo s konference in shoda v Clevelandu, O.

CLEVELAND, O. — Dne 15. marca se je vršil v Slov. nar. domu shod clevelandskega socialističnega lokala, na katerem je govoril sod. Jos. W. Sharts iz Daytona o konvenciji KPPA. in izredni konvenciji soc. stranke, ki sta se vršili v Chicagi 21.—24. februarja, katerih se je udeležil kot delegat.

Udeležba ni bila posebna. Vzrok je bil, ker se je zvečer istega dne vršil koncert, na katerem je nastopil sloviti hrvatski violinist Zlatko Baloković; ljudje pa se seveda zanimajo bolj za koncerte kakor za shode.

Govornik je pojasnjeval potek obeh konvencij, o katerih je čitateljem "Proletarca" in drugih socialističnih listov že znano kako šta se zaključili. Sharts je izvajal, da je socialistična stranka s sodelovanjem z unijami v KPPA. veliko pridobila, ker je prišla med širše kroge delavcev in so njeni govorniki seznanili velike množice z našo stranko. Agitirali smo ves čas za strnjenje ameriškega delavstva v enotno ameriško delavsko stranko, in v tem smo pridobili zavednejše delavstvo na svojo stran. Radi te agitacije smo se pridružili KPPA. in ji dokazali, da nam je za resno delo. Pridobili smo nešteto prijateljev, ki so hoteli enako kot mi dobiti ameriško strokovno organizirano delavstvo za samostojno politično akcijo. V odločilnem trenutku, ko se je bližal čas ko bi bilo treba izpolniti obljubo, dano na konvenciji KPPA. dne 4. julija v Clevelandu, so veliki prvaki železničarskih unij nastopili proti ustanovitvi delavske stranke, h kateri bi se pridružile unije kot celote. Progressivci so nato sprejeli nekak načrt za ustanovitev progresivne stranke, kateri bodo dali ime šele na konvenciji v jeseni, ako se bo vršila. Po zaključku te konvencije se je pričela izredna konvencija socialistične stranke, ki je soglasno sklenila, da naša stranka odstopi od KPPA., in da bo izkoristila stike, ki smo jih ustvarili v preteklih dveh letih s sodelovanjem z delavstvom organiziranim v KPPA., za pojačanje naše organizacije. Na konvenciji soc. stranke je vladalo ves čas najboljšo razpoloženje

in enotnost misli. Stranka je sedaj rešena nesigurnosti in pred seboj ima polje, ki ga mora izkoristiti.

V soboto dne 30. maja zvečer se bo v Clevelandu v Jewish Carpenter Hall vršila konferenca članstva soc. stranke, v nedeljo 31. maja pa bo velik izlet. Ta konferenca se bo vršila pod avspicijo obiške socialistične stranke, s katero bodo sodelovale tudi one iz sosednih držav. Glavni govornik na izletu bo E. V. Debs. Udeležil se bo tudi konference, na kateri bo razpravljal s članstvom o potih in sredstvih za pojačanje soc. stranke v tej državi.

V kratkem pride v Cleveland sod. Birch Wilson iz Pennsylvanije, ki bo pomagal organizirati majsko konferenco in izlet, oziroma shod; ob enem bo delal za pojačanje clevelandske in obiške soc. stranke.

Delavci, čas dela je tukaj! Uspeh nam je zasiguran, toda sam od sebe ne pride. Torej z delom naprej! Nastopajmo povsod kot socialisti za socialistično stranko in socializem.

J. Krelbelj.

Nekoliko pojasnila.

DETROIT, MICH. — Po naključju sva se dne 22. februarja na zabavi Narodnega doma v Detroitu sešla z J. Kotarjem, ki mi je ob tej priliki čestital, da znam dobro "lagat". Šlo se je radi mojega spisa v 908. šte. Proletarca pod naslovom "Nekaj o varanju, delu in požrtvovalnosti". Dejal mi je, da podatki o njemu ne odgovarjajo resnici, in da ni pristopil v soc. klub šele 4. marca 1917 ampak pred dvanajstimi leti in da je bil pred tem član socialno demokratične stranke v Zagrebu.

Iz zapisnika kluba št. 114 je jasno razvidno, da je Josip Kotar pristopil v klub št. 114 dne 4. marca 1917. Iz knjig je nadalje razvidno, da je bil on klubov tajnik v letu 1919 do srede aprila istega leta. Od seje je imel nalogo naročiti majsko izdajo Proletarca za 1. 1919, a tega ni izvršil, za kar je dobil od naslednje seje grajo. Pustil je tajništvo in klub. Imel je ugovore proti "Proletarcu" in raditega njegovo omenjeno postopanje.

Na prej označeni zabavi mi je pokazal tudi člansko knjižico, katero sem mu izdal jaz kot klubov tajnik pred 12. leti. Nekateri starejši člani pravijo, da je pustil in ponovno pristopil v klub trikrat, a meni to ni znano.

V dopisu, priobčen pred nekaj tedni v Proletarcu, sem mu dal vse priznanje, do katerega sem smatral da je bil upravičen za delo v klubu od 4. marca 1917 naprej. Bil je delaven dokler je bil član, a iz prejšnjih let ni razvidno da bi bil delaven v naši organizaciji.

V naše socialistične klube je pristopilo na pritisk agitatorjev že tisoče članov, izmed katerih jih je le gotov odstotek res pristopilo iz prepričanja. Drugi so odpadli že čez mesec dni ali dva. Rekord klubov in podobnih organizacij sploh se prenašajo iz leta v leto od tajnika do tajnika, in tako ni vselej natančno razvidno kdaj je kdo pristopil in odstopil. Za aktivne člane, ki so dolgo v eni naselbini in delali za organizacijo, je lahko doznati, ne pa za take ki so pristopili in po malem sporeku ali pa vsled naveličanja zopet odstopali.

J. Kotarju se niso dopadla vprašanja priobčena

v Proletarcu na urednika "D. S.", tikajoča se nakupa lista od prejšnjega lastnika. Po njegovem mnenju bi morali mi vsi protestirati proti taki drznosti. Zakaj pa? Čemu se batj jasnosti? Delavsko gibanje mora vedeti s kom ima opravka, in dolžnost J. Kotarja in drugih pristašev W. P. bi bila dati točno pojasnilo, ne pa odgovarjati na vprašanja s psovki, kot dela urednik "D. S."

Moj namen ni delati komu krivico, ampak obratno: biti pošten napram vsakemu. Isto pričakujem od drugih. Ako se nekateri ljudje ne bi zatekali k instinktivni mrznji in se ne odevali s plaščem fanatizma, bi ne bilo nepotrebnih sporek, ker bi se prizadeti držali resnice kot se jo mi. Vedeti bi morali, da "ni vse zlato kar se svetli!"

Thos. Petrich.

Oranje na političnem polju.

GRAYSLAKE, ILL. — Socialistični klub št. 45 je na prošli seji izvolil publikacijski odsek, v katerem sem tudi jaz prizadet. Mogoče bo kdo čitatelj, ki me osebno pozna, dejal, da bi bilo zame boljše v tem spomladanskem času ako bi se oprijel svojega dela na farmi pa puštil publikacijske odseke pri miru. Tudi tega svojega dela ne mislim zanemariti. Kar bom pa napisal, tudi ni treba da bi čitali tisti ki nočejo.

Farmerji orjemo; pa mi je prišlo na misel, da je treba orati tudi na političnem polju. Tu je še ogromno polja nezoranega, bodisi kar se tiče industrialnih delavcev, in ravno tako farmerjev. V preteklih desetih letih sem precej preiščeval o tem. Če polja ne obdeluješ, ne rodi. Če v svoji politični organizaciji ne delaš, ne živi, ampak k večjemu životari.

Naši prijatelji na levi bodo mogoče rekli, da mi vse prepočasi delamo in orjemo. Dosedaj nam bi že lahko pokazali boljše metode, a ker jih niso, smatramo, da so naše najboljše, ker jih sami posnemajo, čeprav ne priznajo.

V našo stranko je tekom zadnjih desetih in dvajsetih let pristopilo že mnogo ljudi. Kar se tiče gibanja med našimi delavci, se jih je soc. organizaciji mnogo pridružilo, toda ne vsi radi socializma, ampak radi verske vojne. To ne bi bilo slabo, če bi socializem pojmovali ne v luči protiverskega gibanja ampak v luči razrednega boja — borbe proti kapitalizmu in za odpravo kapitalizma. Biti socialist, ali samo reči da sem socialist, to so po mojem mnenju dve stvari. Štiriinšestdeset let me je vzelo da sem postal tega mišljenja, pa še ne morem reči, da sem socialist, namreč socialist po znanju. Vem pa, da sem prepričan socialist. Kako sem pričel misliti o socializmu, to povem na drugem mestu. — *Louis Kužnik.*

KAJ JE "SOLNČNI SISTEM"?

V petek dne 27. marca ob 8. zvečer bo v dvorani SNPJ. pod avspicijo kluba št. 1 predaval sod. F. S. Tauchar o solnčnem sistemu. Kakor vsa dosedanja predavanja v klubu št. 1, bo tudi to zanimivo. O našem osolnčju je preprosto ljudstvo še zelo malo poučeno, dasi mu je tudi to znanje dostopno. — Ne zamudite predavanja v petek večer. Vstopnina prosta. Vstop je vsakemu svoboden.

Važne volitve v Milwaukee, Wis.

MILWAUKEE, WIS. — V torek dne 7. aprila se bodo vršile v tem mestu volitve za dva sodnika, direktorje v šolski odbor, municipalnega klerka in za aldermana v petem okraju. Primarne volitve so se vršile za nekatere urade dne 24. marca.

Zelo važne bodo volitve za aldermana v petem okraju, v katerem živi pretežna večina Slovencev. Od slovenskih glasov torej mnogo odvisi, kdo bo po 7. aprilu zastopal ta okraj v mestnem svetu. Peti okraj je bil nad dvanajst let zastopan po socialističnemu aldermanu. Prošlo leto je umrl in župan Hoan je imenoval sodruga Collinsa na njegovo mesto. Na izpraznjena mesta ima namreč župan pravico imenovati naslednika do prvih volitev. Te se vrše kot že omenjeno 7. aprila. Socialisti petega okraja so nominirali Collinsa za aldermanskega kandidata. Slovenski klub št. 37 JSZ. in angleška organizacija 5. okraja sodelujeta v tej kampanji.

Ako bo Collins izvoljen, tedaj more župan sod. Hoan računati na večino v mestnem svetu, ki odvisi mnogokrat od enega samega glasu. Vse mesto ima oči uprte v to wardo, kajti če naš kandidat ne dobi večine, bodo županu potem vezane roke.

Socialistom sovražna koalicija dela za svojega kandidata veliko reklamo, mi pa tudi ne zaostajamo v agitaciji. Računamo z vso gotovostjo na zmago, toda brez boja jo ne bomo dosegli.

Obe omenjeni organizaciji sklicujeta za v četrtek dne 2. aprila ob 8. zvečer velik kampanjski shod, ki se bo vršil v So. Side Turn dvorani. Med govorniki bo naš aldermanski kandidat sodrug Collins, župan Hoan, Frank Zaitz, ki bo govoril slovensko, in drugi.

Klub št. 27 nekdanj in sedaj.

CLEVELAND, O. — Klub št. 27 je bil nekoč najjačji slovenski klub v JSZ., pa tudi eden najaktivnejših. Delaven ni bil samo na političnem ampak tudi na prosvetnem polju. Gojil je dramatiko in petje. Ameriškega družinskega koledarja smo prodali tisoč izvodov in več vsako leto. Enako število iztisov smo razdali tudi majske izdaje Proletarca. Med klubovim članstvom smo imeli dobre govornike in imeli smo druge sposobne moči za razna dela. Vse naše aktivnosti so bile koncentrirane v klubu. Ako je kdo sodrugov deloval v društvu ali v podobnih organizacijah, je vedno nastopal kot socialist z namenom da pojača socialistični vpliv in pridobi organizaciji, oziroma stranki novih pristašev. Naše seje so bile številno obiskane, diskuzije žive in stvarne. Klub je imel (in ima še) svoje zbirališče in prostore za seje in knjižnico, oziroma čitalnico.

Pričela se je agitacija za gradnjo Slov. nar. doma. V koliko naj se klub pridruži temu delu, o tem nismo bili vselej edini. A končno smo se vrgli z vso močjo v akcijo za gradnjo Doma, eni potom kluba, a večinoma potom društev v katerih so bili člani.

Svetovna vojna je posegla s svojo krvavo, uničujočo roko tudi v Ameriko. To je potlačilo mnoge naše aktivnosti, pa tudi druge, npr. za Dom. Po vstopu Amerike v vojno se je pričelo provocirati socialistične organizacije. V mnogih krajih, pravzaprav povsod, so jim bile odrečene dvorane za njihove priredbe. Če jo je bil lastnik pripravljen dati, so nastopili žingoisti, in dvorana je bila odpovedana. Radi takih vzrokov je klub št. 27 imel nekaj priredb pod imenom svojega pevskega zbora "Zarja", ki je takrat pričel počasi dobivati samostojno lice. A drugega izhoda za klub ni

bilo. Andrew Bogatay, ki je bil takrat več let tajnik, je storil kolikor je mogel da se je klub v tistih kritičnih časih vzdržal in ostal eden najjačjih v JSZ. Za njim je prevzel tajništvo L. Poljšak; sedanji tajnik je J. Kregelj.

Klub št. 27 danes ni več to kar je bil. To ni krivda tajnika, niti ne tistih članov, ki so aktivni v njemu. V mnogih krajih so komunisti razorali socialistične organizacije, in tudi v Clevelandu so jih, kar se tiče ameriške organizacije. To je en vzrok, da je izginilo med našim delavstvom zanimanje za socialistično gibanje. V Clevelandu danes ni močne socialistične stranke, a še manj komunistične. Direktno pa nam komunisti niso škodovali, ker se med clevelandskimi slovenskimi delavci, izvzemši v Collinwoodu, ni pojavilo nobeno komunistično gibanje.

Vzroki za pojemanje aktivnosti v našem klubu so torej drugače. Kje in kakšni?

Omenil sem, da so se mnogi naši sodrugi vrgli z vso svojo močjo v delo za Slovenski narodni dom, v katerem so se vtopili, za delo v klubu pa ni ostalo nikačega časa. Ker se je akcija za Dom vršila največ v času med vojno in takoj po vojni, ko so bili socialisti provocirani od vojne histerije pijane mase, blateni od šovinistov vseh narodov, preganjani od oblasti, in potem razdvojevani od agentov provokatorjev, ni neutrene sodruge prav nič mikalo obešati svoj socializem na veliki zvon. In tako je dobila akcija za Slovenski narodni dom značaj kakršnega ima danes. Bila je narodna akcija v pravem pomenu besede. Otvoritvena slavnost je bila narodna slavnost.

Skoro vsi najbolj aktivni ljudje za Dom so bili ali pa so še člani kluba in izhajajo iz šole naših aktivnosti in požrtvovalnosti. Kljub temu, ne bom se začudil, če se bo "nekega lepega dne" pričelo te najaktivnejše delavce za Dom počasi odrivati in bo drug element dobil, ali poskušal dobiti kontrolo.

Mnogo jih je, ki gledajo na socialiste z nekakšnim prezirom, češ, kdo pa ste in koliko je vas? Vzrok je v pomankanju razredne zavednosti in socialističnega duha med tistimi, katerih zasluga je, da so dali tej akciji temelj in pokazali drugim kako je treba vztrajati.

Naši člani so bili in so aktivni tudi v podpornih društvih. Ogromnega dela so storili v njih v dobrobit vsega članstva. A pri vsem tem so premnogokrat pozabili pokazati, da so povsod socialisti, tudi v društvih. Samo par društev spada v Izobraževalno akcijo JSZ., kar ni ne krivda in ne zasluga Siskovičevih kritik in odgovorov. Glede Siskovičevih kritik, ker jih že omenjam. Mislim, da nima slabih namenov, a zdi se mi da bi pisal drugače ako bi imel več skušnje v notranjem delovanju naših dramatičnih društev in bi poznal njihove težave. Tako pa se je v načinu kritiziranja previsoko dvignil za naše razmere.

Dramatično društvo "Ivan Cankar" je vzelo mnogo klubovih moči, ki so postale "Cankarjeve" in delajo za "Cankarja". Socialistično gibanje nima od tega nikake koristi. Skušnje teden za tednom, predstave, delo z njimi, to je odtegnilo klubove člane, aktivne pri "Cankarju" vsakemu delu za klub. Izjem ni mnogo. In tako bi lahko naštel še precej podobnih vzrokov, ki so v jedru vsi enaki.

Edino kjer še skušamo koncentrirati naše moči so priredbe pevskega zbora "Zarja". A Zarjini pevci in pevke so istotako aktivni na raznih krajih, posebno pri Domu in pri društvu "Cankar". Ko je "Zarja" ob priliki otvoritve doma nastopila s svojimi pevsкими točkami, so rekli po izvršenem programu, da "Zarja" ni odnesla prvenstvo, pač pa drugi zbori. Zakaj? Zato

ker so bili člani in članice Zarje zaposleni z drugimi deli. Priti utrujen na oder in peti ni lahka stvar.

Koledarja, ki ga izdaja "Proletarec", naš klub ne razpeča več toliko kot včas. Tudi majske izdaje Proletarca ne. S številom naročnikov Proletarca sicer ne padamo, a napredujemo tudi ne. Dogaja se, da pride na sejo večasi le po par članov. Kje so drugi? Utrujeni so vsled dela v dramatičnem društvu, ali za Dom ali v podpornih društvih, pa počivajo takrat kadar so klubove seje, ako niso tudi tisti čas drugje zaposleni. To nezadostno zanimanje za klub od strani aktivnih delavcev odbija od zanimanja še druge.

Navada je, da se je naš klub vsa leta potrudil dobiti nekaj oglasov za Družinski koledar in majske izdaje Proletarca. Ker nismo agentje, nismo nikoli posebno uspeli. Tudi navadno nabiramó oglase za programe koncertov Zarje. Umljivo je, da se trgovci, ki na St. Clairju niso posebno bogati, branijo vse križem oglašati, kajti nadleguje se jih mnogo. In branijo se oglašati (ne vsi) posebno v publikacijah kot sta Družinski koledar in majska izdaja Proletarca. Sodrugi, ki se prijavijo da bodo šli za oglasi, poslušajo izgovore in čutijo vščipanja, pa izgube v drugič veselje za tako delo. Ako je kaj zavednega delavskega duha med nami, bi morali pomisliti, da prav ti številno trgovci, ki se branijo dati enkrat ali dvakrat v letu oglas v publikacije ki so last naše organizacije, dajejo oglase v frančiškansko "Edinost" v Chicagi in njene božične in velikonočne izdaje obsegajo cele strani oglasov iz naše nasebine. Tudi "Glas Naroda" ima v tem oziru več "sreče", da o "Ameriški Domovini" niti ne govorim, kajti ona je glasilo oglasov (ne oglaševalcev ampak oglasov).

Delavci, ki se smatrajo za zavedne, se morajo paziti, da ne postanejo nikomur za stafažo. Nikjer ne bi smeli nastopati tako da bi nam nenaklonjenim ljudem dali priliko jim gledati preko rame. Ako smo sposobni graditi, bi morali biti tudi sposobni za vodstvo.

VOLILCEM PETEGA okraja v Milwaukee

V četrtek dne 2. aprila se bo vršil pod avspicijo kluba št. 37 JSZ. in angleške organizacije 5. okraja (Fifth Ward Branch) velik kampanjski shod, tikajoč se aldermanskih volitev v petem okraju, ki ga sedaj zastopa sodrug Collins. Collins je kandidat za ponovno izvolitev. Volitve se bodo vršile dne 7. aprila. Razen aldermana v tem okraju bodo na glasovnici tudi kandidatje za sodnike, direktorje v šolski odbor in municipalnega klerka.

**Na shodu v četrtek dne 2. aprila
ob 8. zvečer**

V SOUTH SIDE TURN HALL
bodo govorili med drugim

DANIEL W. HOAN,
župan mesta Milwaukee;

EDWARD COLLINS,
kandidat za aldermana v 5. wardi;

FRANK ZAITZ

urednik "Proletarca", ki bo govoril v slovenskem jeziku. Slovenski delavci, udeležite se tega za naš okraj in za našo stranko velevažnega shoda.

Nastopati moramo kot zavedni in razumni člani delavskega razreda. Če pa se oprimemo ideje, da moramo biti povsod izven kluba "nestrankarski", damo s tem koncesijo tistim strankarjem, ki ne marajo socialistov. Socialist je torej prenehati biti socialist na ljubo tistim ki ne marajo socialistov. Temu pravijo nekateri "nestrankarstvo" in "neodvisnost".

V bližnji collinwoodski naselbini so krizo, ki je bila drugačna in hujša od naše, preboleli in socialistični klub v Collinwoodu bo (če sodim po sedanjih znamenjih) postal to kar je bil enkrat klub št. 27 v clevelandski naselbini (Barbič mi bo mogoče zopet ugovarjal da je tudi Collinwood v Clevelandu, ali tu sta dve izrazito različni slovenski naselbini, čeprav obe v mejah mesta Cleveland).

Klub št. 27 rabi prerojenje. Za prerojenje je treba da prihajajo člani na seje in ukrepajo o delu in aktivnostih kluba. Potem je treba sklepe IZVAJATI, ne pa jih prepustiti tajniku, češ kar ti opravi. Bodimo socialisti posebno tisti ki pravimo da smo, pa bo klub št. 27 zopet postal prvi v JSZ., kar bi v taki naselbini moral biti. * * *

E. V. Debs govoril v Milwaukee.

MILWAUKEE, WIS. — E. V. Debs je dne 17. marca govoril v tem mestu prvič od kar je prišel iz ječe. Nastopil je pod avspicijo "Milwaukee Open Forum" v Conservatory Hall, ki je bila natlačena udeležencev. Kljub svoji visoki starosti je Debs govoril z mladeniškim ognjem in avdijenca mu je sledila z največjo paznostjo. Ko so prišla na vrsto vprašanja, je par članov W. P. skušalo spraviti Debsa v zadrego z neumnimi vprašanji, o dobili so odgovore kakršnih niso pričakovali. Debs jih je naravnost osmešil in domišljave "komuniste" je postalo sram. S papagajskimi vprašanji ga ni potem nihče več nadlegoval. Po shodu je Debs v krogu večjega števila sodrugov razpravljal o načrtih in delu za pojačanje socialistične stranke in o aktivnostih milwauških socialistov.

V ponedeljek 16. marca je govoril v tem mestu v Pasadena Hall ruski socialist Rafael Abramovič, ki je slikal razmere v današnji Rusiji z ozirom na svobodo govora, zborovanja in prepričanja. Dvorana je bila polna. Abramovič, ki nastopa večinoma pod avspicijo židovske Socialist Verband, je govoril v nemškem jeziku. Tudi v Milwaukee je W. P. svoje člane organizirala, da nasilno razbijejo Abramovičev shod. Ker se jim to ni posrečilo, se v svojih listih grozno togote in zmerjajo kakor pocestne barabe. "D. S." v tem prav nič ne zaostaja. Laže pa tako brezvestno kot morejo lagati samo ljudje, ki nimajo o poštenju in resnici nobenega pojma.

Napredovanje kluba št. 1.

CHICAGO, ILL. — Klub št. 1 je dobil meseca januarja pet, februarja štiri, in marca tri nove člane in članice. Sedaj šteje klub osemdeset dobrostojećih članov in članic.

Na seji dne 20. marca je sklenil naročiti 500 iztisov slavnostne izdaje "Proletarca".

Dramski odsek kluba št. 1 je imel letos štiri predstave, izmed teh dve pod avspicijo kluba, eno v Waukeganu pod avspicijo kluba št. 45, in eno na slavnostni otvoritvi dvorane SNPJ.* Prihodnja naša dramska predstava bo v nedeljo 19. aprila. Vprizorjena bo verižniška komedija "Kirke" v štirih dejanjih.

Po Novem letu smo imeli tri predavanja. Na zadnjem (v petek dne 13. marca) je predaval Joško Oven o slovenski literaturi. V svojem poldrugo uro trajajočem govoru je v kratkih obrisih podal zgodovino razvoja slovenskega slovstva, nekatere pisatelje in pesnike, ki zavzemajo v naši literaturi prvenstvo, je pa podrobneje opisal.

Prihodnje predavanje bo v petek dne 27. marca ob 8. zvečer v dvorani SNPJ. Predaval bo sodrug F. S. Tauchar o solnčnem sistemu.—P. O.

Socialistični klub v La Salle, Ill., reorganiziran.

Lasallska naselbina je bila med prvimi, ki je organizirala socialistični klub, kateri je dobil v Zvezi številko 4. Bil je tudi eden izmed najaktivnejših klubov.

Po vojni se je radi izselitve nekaterih aktivnih sodrugov, med njimi tajnika kluba, in radi brezbriznosti ki se je naselila med delavce, klub skrčil v članstvu in postal neaktiven. Poskušalo se ga je večkrat reorganizirati, a nobenkoli ni mogel obnoviti prejšnjih aktivnosti.

Na sestanku dne 16. marca t. l., katerega se je udeležil med drugim sodrug Anton Žagar, ki se je nahajal v La Sallu na agitaciji za JSZ. in Proletarca, se je dalo klubu št. 4 trdnejšo podlago za uspevanje v bodoče. Na tem sestanku je pristopilo v klub osem članov; začasnega tajnika je bil izvoljen sodrug John Rogelj.

IZ UPRAVNIŠTVA.

Sodrug Anton Žagar, ki se je nahajal nad štiri mesece na agitaciji, se je povrnil v Sheboygan. "Proletarcu" je dobil 525 naročnikov, prodal za \$410 literature, sodeloval pri ustanovitvi, oziroma reorganizaciji klubov JSZ. v Stockettu, Montana, Stors, Utah, v Edison, Kansas in v La Sallu, Ill. Govoril je na mnogih sestankih, konferiral z našimi sodrugi in somišljeniki o agitacijskem delu, napačno poučenim pa je dal o našem gibanju pravo sliko. Kakor so bile uspešne prejšnje agitacijske ture, ki so jih podvzeli naši sodrugi in sodruginje, tako je bila izredno uspešna tudi ta. Sodrug Žagar je agitacijska moč, ki bo našem pokretu še mnogo koristila.

Sodrugi, ne opustite v teh tednih nobene prilike agitirati za razširjenje naše slavnostne izdaje. Ne odlašajte z naročili!

Prvo večje naročilo za slavnostno izdajo je poslal klub št. 1. Naročil jo je 500 iztisov. Tudi več podobnih društev se je že odzvalo. Slavnostna in prvomajska izdaja bo uspeh, za kar so nam garancija naši zavedni delavci, agitatorji in agitatorice.

Sodrug Debs je poslal za priobčitev v slavnostni izdaji članek, v katerem apelira na jugoslovansko delavstvo, naj vztraja zaeno z delavstvom drugih narodov v borbi proti kapitalizmu in za socializem, širi socialistično časopisje, jača JSZ. in z njo ameriško socialistično stranko. Debs je dal delavskemu gibanju vse kar je mogel. Dajmo mu mi vsaj toliko kolikor je naša dolžnost!

NAŠI ODRI.

Nabrane kritike.

Epidemija dopisov je glavni vzrok, da so zaostale moje dristilne kritike o razvoju dramatike v Clevelandu. Nabralo se jih je toliko, da bom moral celo stvar precej skupaj "stlačiti", ako nočem uporabiti preveč prostora v "Proletarcu". Zadovoljiti se boste morali z dobro znanim izrekom ali frazo, "se vzame na znanje". Pri tem pa ne pozabite agitirati za povečanje "Proletarca".

"Ugrabljene Sabinke" se je igralo 22. februarja. Za dobro prestavo je poskrbel E. Gangl. Podlaga cele igre je stara tema, da kar napiše kak profesorček, je smešno. Pisatelja sta dobro zadela predmet. Profesorček je spisal nekaj, kar ljudje niso znali ceniti. Cenili so ono, kar se je nadomestilo za profesorjevo igro v drugem dejanju. Da je bil polom čim popolnejši je poskrbel Emanuel Striže, režiser-igrallec. Pomembno pri tem je to, da do danes so skoro vsi režiserji-igralci slabo predstavili igre, katere so režisirali. Med nekaterimi kritiki pomeni ta "complex", režiser-igrallec, toliko, kot da bi rekel takoj v začetku predstave — fiasco.

Karakteristično o celi predstavi je, da so vsi igralci skupaj orali, kot je ga. Josi je Močnik s svojim profesorčkom, ko je izvedela o gotovih prikritih ji rečeh. Vzrok te vzajemnosti leži v tem, da so bile vse uloge zelo preproste in v primeroma dobrih rokah. Pogrešalo se je vpliv režiserkine pile, ker tupatam so bili gotovi karakterji zelo grčavi. Temu ni pomoči, ker živimo v deželi, katera sovraži vsako stvar, katera zahteva časa, da se jo pravilno izgotovi. Kdor ima "specific" zoper to bolezen, prosim naj ga nemudoma pošlje uredništvu "Proletarca". Hvaležnost naroda mu je že vnaprej zagotovljena. Hvaležen mu bom tudi jaz, ker mi bo potem dano, da bom lahko pisal samo gradbene kritike.

Na obletnico otvoritve Slovenskega Narodnega Doma dne 1. marca je dram. društvo vprizorilo burko "Miš", povzeta po francoski veseloigri. Za slovenski oder jo je priredila ga. A. Danilova. Druga burka na programu tega dne je bila "Bucek v strahu". Vprijaznil jo je prvi resni tekmeč društva "Ivan Cankar" na dramatičnem polju, dram. društvo "Triglav". Bilo je še šest drugih točk na programu, ali teh ne bom obdelaval, ker ne spadajo v področje dramatične kritike.

Tisti večer nisem spal vso noč. Kesal sem se, da sem šel gledat te predstave; kesal sem se, da sem sploh kdaj začel pisati kritike. Obup me je prijel, ko sem spomnil, da sem pisal pohvalno o režiji dram. društva "Ivan Cankar". "Kaj bodo ljudje rekli" ko se bodo spomnili, da sem sodil dram. društvo "Ivan Cankar" za najboljšega v slovenskem Clevelandu? "Varal nas je ta ciceron dramatike!" "Sami smo se prepričali, da je dram. društvo "Triglav" boljše igralo kot "Ivan Cankar" na ta pomembni večer." Taka je moja najmilejša sodba in primera o igranju teh dveh iger. Pisal bi drugače, ali slučajno se ljudstvo strinja z mojim zaključkom. Če to ovrže gotove moje trditve ne morem pomagati. Sit si!

Sedaj, ko sem si odvalil kamen od srca, lahko malo prostejše pišem. Da ohranimo humor nam je

"Ivan Cankar" zopet predstavilo dne 8. marca nekaj humorističnega. Veseloigro "Pri Puščavniku" ter "Eden se mora oženiti". Zadnja šaloigra je bila predstavljena po obetajočem g. E. Primožiču. Začel je z navadno enodejanko. Upati je, da bo počasi še kaj prestavil iz nemščine, ter da se še drugi priglasijo za to prepotrebno delo. Angleška in francoska dramska literatura sta bogati vsakovrstnih iger. Oni, kateri se zavedajo težkoč dela, razumejo jezike in se zraven tega še čutijo zmožnim je priporočljivo, da poskusijo s kako stvarco. Medsebojna pomoč bi nikakor ne mogla škoditi. Za predstave iz drugih jezikov bomo morali čakati še precej časa. Nekaj, ali začetek, je vendar boljše kot prav nič. Tudi tu velja nauk evolucije.

Moje pričakovanje, da bo prva igra to, kar se jo je označilo, je bilo razblinjeno pet minut po pričetku predstave. "Humorja" nisem mogel iztakniti. Mogoče je temu kriv moj "puščavniški nagon"? Sentimentalen par pride po petindvajsetih letih v hotel. Prideta v ravnoiste sobe. Medtem, ko ta "srečni par" šeta po vrtu, pride drugi novoporočeni par. Vse, kar sledi, je natančno prerečunano naključje ter sentimentalno fraziranje. Kar je dobrega v igri je slika spremembe stopnje žene v zakonu. Ko se poroči je žena vse. Postreže se ji z vsakojako stvarjo. Ustreže se tudi vsaki njeni kaprici. Ko preteče, recimo, dvajset let, tedaj se pojavi moška udobnost, kateri se mora ustreči. Oni, kateri gledajo na zakon kot na kup nesreče ali križ, lahko presodijo to stvar natančneje iz tega stališča.

Veliko boljša je bila igra "Eden se mora oženiti". Ta se ravnotako ukvarja z vprašanjem zakona. Iz nje se da povzeti, da je za človeka najboljšo da ostane sam. Edino kar ga privleče v zakon naj bi bilo začasno zaslepljenje. Kaj neki naj torej človek stori, ko je tukaj nasproten nasvet. Vzemite Sokratov nasvet mladeniču, kateri ga je iskal pri njemu. Rekel mu je: Ako se ne, ti bo žal; ako se boš, ti bo tudi žal!

Z izjemo ge. Frances Candoni se je obe igri igralo kot po navadi. Nastopanje igralcev se ne zboljšuje niti v toliko, da bi se to lahko opazilo in malo pohvalilo. Vse izgleda, da v kolikor se kdo izboljša, se izboljša s svojim lastnim trudom. Ali tiči odgovor o vzroku vsega tega v odgovoru na vprašanje, kje se je zakopalo igralke kot so n. pr. ga. Truger, ga. Rogelj, in ga. Debevec?

Kratek odgovor g. Josipu Ivanetiču, kateri je pisal dopis v "Enakopravnost" z dne 4. marca pod naslovom "Kritika in kritiki". Priznati moram, da vsako kritiko pišem kot egoist. To dela vsakdo, kadar kaj napiše. Ako trdi drugače, laže, ali pa ne piše ono kar misli.

G. Ivanetič mi nekaj predbaciva o samopoklicnosti, a v isti sapi govori kot kritik ex cathedra. Iger ne poseča. Čita jih malo, ako jih kaj. Kaj je prava in zmerna kritika, pa mislim, da nima on monopol nad tem blagom. O osebnih napadih doprinesite fakte, kateri bodo pri meni veliko več zalegli. Povem Vam, da so moje kritike od prve do zadnje najbolj nepristranske kritike, katere se je do danes pisalo o predstavah dram. društva "Ivan Cankar" v tej sezoni. To čednost mi boste priznali, ker drugače ne morem verjeti, da ste še zapopadli svobodomiselni nauk prostega mišljenja in izražanja.

Predzadnji stavek jasno pokaže stopnjo razvoja na polju kritike, dramatike, etike, morale, tolerance in svobodomiselnosti ga. Jos. Ivanetiča. "Kratko povedano: sodobni kritiki zaslužijo edino brezovko po oni

strani, in sicer brez vsake podloge, ki se navadno ne imenuje!" Mož govori o kritikih in o kritiku. Zase sem povedal. Drugi naj se sami oglasijo. Vsako nadalje odgovarjanje na njegova izvajanja smatram nevedno moje kritike.

Joseph A. Siskovich.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo ob 9.30 dopoldne in vsako četrto soboto ob 7.30 zvečer v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. — Dolžnost vsakega sodruga je, da prihaja redno k sejam in da agitira za pridobivanje novih članov, kajti čimveč nas bo, tem lažje bomo vodili delo za osvoboditev proletarijata iz mezdne sužnosti. — *Tajnik.*

BREZ KOMENTARJA.

Tukaj je pismo, ki ne rabi nobenega komentarja: "Manchester, Conn., Box 93, 1. februarja. Pišem Vam kako sem ozdravela s pomočjo Trinerjevega zdravilno grenkega vina. Omožena sem bila 15 let in ves ta čas sem bila zdrava. Nekega dne pa sem dobila povabilo iti na svatbo. Ko sem prišla domov sem obolela in od tistega časa nisem mogla ozdraveti. Poskusila sem vsakovrstna zdravila in bila celo operirana, a nisem mogla ozdraveti celih pet let.

Nekega dne pa pride moja hči iz šole in mi reče: 'Mati, tukaj je oglas Trinerjevega zdravilno grenkega vina.' Bila sem obupana, ampak vseeno sem kupila eno steklenico. Takoj po užitju prve steklenice sem

se počutila kot še nikdar prej v teku 5 let. Moj soprog in hči mislita, da ni nobena reč tako čudovita, kot je baš Trinerjevo zdravilno grenko vino. S spoštovanjem Mrs. Francis French." Če trpite na želodčnih neredih kot so naprimer slab tek, slaba prebava, kolcanje, glavobol ali splošna pobitost poskusite Trinerjevo zdravilno grenko vino; v slučajih revmatizma in nevralgije poskusite Trinerjev Liniment, in v slučaju prehladov vzemite takoj Trinerjev Cough Sedative! Če vam vaš lekarnar ali trgovec z zdravili ne more postreči, pišite na Joseph Triner Company, Chicago, Ill.

Milwauškim volilcem v petem wardu.

Dne 7. aprila t. l. se vrše dopolnilne volitve za aldermana v petem okraju, v katerem živi pretežna večina Slovencev. Ker smo bili več let zastopani po socijalističnem aldermanu, upamo in želimo, da to pot zopet pokažete svojo solidarnost in oddaste svoje glasove za aldermanskega kandidata soc. stranke

EDWARD COLLINS-a

Udeležite se volitev 7. aprila in glasujte za kandidate soc. stranke.

OGLAŠAJTE PRIREDBE KLUBOV IN DRUŠTEV

V

"PROLETARCU"!

"ČAS", ..

jedina slovenska leposlovnna revija v Ameriki. Čas prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinjske nasvete, tnanstvene zanimivosti, podužne, narodu potrebne razprave in mične slovenske pesmi.

Izhaja mesečno in stane samo \$3.00 na leto, pol leta \$1.50. Pošiljajte naslovite:

"ČAS"

1142 Dallas Rd., N. E.
Cleveland, Ohio.

Ljudje iz vseh krajev sveta

pošiljajo denar v vse kraje sveta — s posredovanjem dobre in izkušene poslužbe katero nudi po najnižji ceni največja jugoslovanska banka v Zedinjenih državah

Kaspar American State Bank

1900 Blue Island Ave., vogal 19. ceste,
CHICAGO, ILLINOIS.

(nastala z združenjem Kaspar State Bank in American State Bank)

KJER VARČNI
LJUDJE NALAGA-
JO REDNO IN IN-
VESTIRAJO RA-
ZUMNO.

Preskrbite si vožnje listke v Evropo z našim posredovanjem. Zastopamo vse prekomorske črte.

V vašem lastnem interesu je, da vprašate za cene pri nas.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na

dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

The Home Furniture Co.

(NOT INC.)

Popolna zaloga pohištva

PHONE 2575

673-675 S. Sheridan Road, Waukegan, Ill.

PRIHRANITE → \$2.00 ← PRIHRANITE

Prinesite ta oglas seboj in mi vam damo toliko popusta pri vsakem nakupu nad \$25.00.

6% IN VARNO 6% IN VARNO

Zlati bondi na prvo vknjižbo za na imenitnem prostoru ležečo lastnino, na prodaj pri nas

MILLARD STATE BANK

3643-3645 WEST 26th STREET
At Millard Avenue
CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe, največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

FRANK MIVŠEK se priporoča rojakom pri nabavi drv, premega, koksa in peska.
924 McAllister Ave. Phone 2726 Waukegan, Ill.

BARETINCIC & HAKY
POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriškanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

SLAVNOSTNA IZDAJA "PROLETARCA"

ki izide za 1. maja, bo največja, kar je še kedaj izšlo podobnih publikacij med Jugoslovani.

Cene so sledeče:

Posamezen iztis	\$.25
10 iztisov	2.30
25 iztisov	5.50
50 iztisov	9.50
100 iztisov	17.00
250 iztisov	37.50
500 iztisov	65.00
1,000 iztisov	100.00

INFLUENCA

Ne igrajte se s prehladom. Zanimarjenje lahko povzroči influenco in vročinsko bolezen. Ob prvem znaku prehlajenja začnite takoj rabiti

ANCHOR PAIN-EXPELER

(Varstvena znamka registrirana pri vladnem patentnem uradu.)

Dobro vdrgnjenje na obolelem prostoru vam hitro odžene trganje in bolečine.

Nabavite si ga steklenico v najbližji lekarni in boste pripravljeni.

Naročajte in čitajte "Proletarca"!

CENIK KNJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

UDOVICA. (L. E. Tomić), povest 330 strani, broširana 75c, vezana v platno	1.04
VAL VODNIKA izbrani spisi, broš.30
VIŠNJEVA REPATICA, (Vlad. Levstik), 506 strani, vezana v platno	1.50
VITEZ IZ RDEČE HISE. (Aleksander Dumas star.), roman iz časov francoske revolucije, 504 strani, broširana 80c, vezana v platno	1.25
ZABAVNA KNJIVNICA, zbirka povesti in štice, broširana....	.65
ZADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana75
ZADNJI VAL, (Ivo Šorli), roman, vez.	1.00
ZAJEDALCI (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75
ZA SREČO, povest, broširana....	.45
ZAPISKI TINE GRAMONTOVE, (VI. Levstik), vezana	1.00
ZELENI KADEE, (I. Zorec), povest, broš.45
ZGODBE IZ DOLINE SENT-FLORJANSKE, (Ivan Cankar), vezana	1.50
ZLOČIN IN KAZEN, E. M. Dostojevskij), roman, dve knjige, 602 strani, vezane	2.50
ZMOTI IN KONEC GOSPODIJNE PAVLE, (I. Zorec), broširana40
ZVONARJEVA HOI, povest, broširana65
ZENINI NASE KOPENELE, (Rado Murnik), broširana30
SLOVENSKI PISATELJI: FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	1.25
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	2.00

JOS. JURČIČ, zbrani spisi, II. zv. vezan	1.50
III. zv. vezan	1.50
IV. zv. vezan	1.25
V. zv. vezan	1.00
VI. zv. vezan	1.00
FR. MASELJ-PODLIMBARSKI zbrani spisi, vez.	1.50

PESMI IN POEZIJE.

BASNI, (Jean de la Fontaine, iz francosčine prevel I. Hribar) vezana	1.00
MLADA POTA, (Oton Zupančič), pesmi, trda vezba75
MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Debeljak), vezana90
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba50
POEZIJE, (Fran Levstik), vezana90
POHORSKE POTI, (Janko Glaser), broširana35
SLUTNJE, (Ivan Albrecht), broširana45
STO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vodnika do moderne, (C. Golar), vezana	1.20
STREP IZ JUDEJE, (J. S. Machar), vezana	1.10
SLOVENSKA NARODNA LIRIKA, poezije, broširana65
SOLNCE IN SENČE, (Ante Debeljak), broširana50
SVOJEMU NARODU, Valentin Vodnik, broširana25
ŠLEZKE PESMI, (Peter Bezruč), trda vezba50
TREBOVLJE. (Tone Seliškar), proletarske pesmi, broširana 50c; vezana75
TRISTIA EK SIBERIA, (Voje-slav Mole), vezana	1.25
V ZARJE VIDOVE, (Oton Zupančič), pesnitve, broširana....	.40

IGRE

ANFISA, (Leonid Andrejev), broširana50
BENESKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana75
CARLJEVA ŽENITEV-TRJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanske, broširana25
GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana60
KASLIJA, drama v 3 dejanjih75
JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana75
MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana75
NAVADEN CLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana58
NOČ NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah). Igra v treh dejanjih, broširana35
OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana75
ROMANTICNE DUSE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana85
ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih50
SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana75
UMETNIKOVA TRIOLOGIJA. (Alois Kraigher), tri enodejanske, broširana, 75c; vezana	1.00
ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITICNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.	
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata20
ANGLEŠKO-SLOVENSKI BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kern) ..	5.00